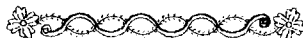

9. Вальсинер Я., Миккин Х. Невербальная коммуникация в диадах (по материалам экспериментальных исследований за рубежом). — Уч. зап. Тартуского гос. ун-та, 1974, вып. 335. Труды по психологии. III.
10. Birdwhistell R. Kincies and context. Philadelphia, 1970.
11. Филиппов А.В. Звуковой язык и "язык" жестов. — Лингвистический сборник, вып. 3. (МОПИ им. Н.К.Крупской).—М., 1975.

Олександра Дуда

АТРИБУТИВНА ТЕРМІНОЛОГІЗАЦІЯ В АНГЛІЙСЬКІЙ КРЕДИТНО-БАНКІВСЬКІЙ СУБМОВІ

Проблема визнання за прикметником статусу терміна залишалась дискусійною, доки переважала точка зору на іменну природу терміна. Згідно цієї точки зору постулювалось, що система іменників в європейських мовах настільки розвинена, що основний термінологічний склад цих мов цілком може бути вичерпаний іменниками [21, 11]. За прикметником заперечували право бути терміном і по причині "несамостійності його граматичних категорій", і тому, що "абстрагування якостей і властивостей від їх носія досягається у мові за посередництвом категорії "предметності" [4, 63]. Але вказана відмінність прикметника не є ознакою його в термінології. Це є лише ознака даної граматичної категорії. Різні поняття можуть мати різну частинкову репрезентацію.

Наукове поняття про предмет, явище матеріалізується у субмові за допомогою іменника. Наукове поняття про ознаку, властивість репрезентується у субмові переважно за допомогою прикметника. І якщо прикметник виражає спеціальне поняття, а також відповідає усім іншим лінгвістичним вимогам, котрі висувуються до нього, як до терміна (однозначність у межах однієї субмови, стислість, системний характер), то чи є ще підстави, аби вважати його лише "словом формою метамови" [21, 11]. Тим більше недостатньою для цього є підстава, з нашої точки зору, про те, що семантика прикметника в структурі терміна відходить від загальнономовної через відповідність вимогам певної сфери знань [4, 62]. Ми вважаємо, що семантику прикметника в субмові певної галузі знань слід розглядати диференційовано, тобто розрізняючи два різні типи прикметників: 1) терміни-прикметники і 2) термінологізовані

прикметники. Терміни-прикметники виражають певні наукові поняття про ознаку, якість чи властивість процесу чи явища досліджуваної субмови і не мають відповідників у загальноновживаній мові. Тому стосовно цього типу прикметників твердження того, що їхня семантика відходить від загальномовної не є коректним, з нашої точки зору [4, 62]. Ад'єктивні терміни (АД), тобто терміни-прикметники досліджуваної нами субмови, а саме: *financial, fiscal, monetary, multi-currency, taxable, cashable, cashless, cash-rich, excisable* не містять у своїй смисловій структурі загальноновживаних значень. Інакше кажучи, смислова структура цих прикметників вичерпується значеннями, котрі виражають поняття про ознаку виключно кредитно-банківської сфери, не викликаючи певних асоціацій з інших сфер. Такі ад'єктивні терміни можна віднести до абсолютних термінів.

Інакше виглядає справа з прикметниками, котрі є загальноновживаними за своїм походженням. Термінологізація таких прикметників супроводжується лексико-семантичними та лексико-граматичними змінами, котрі не є підставою для відмови цим прикметникам у праві функціонувати у ролі термінів у тексті.

У вищезгаданій праці С.Бурдіна зазначається, що такий прикметник у складі терміна виступає як його структурний елемент, поєднуючись з іменником настільки, що утворює з ним стійке словосполучення [4, 61]. З цього приводу варто зазначити, що в мовознавстві існує цілий ряд досліджень, спеціально присвячених валентності прикметника з іменником [1; 2; 10; 6], де наголошується, що прикметники не мають своєї чіткої семантики. Вона вважається "розмитотою" та "розпушеною". Дослідники ставлять семантику прикметника в залежність від семантики іменника і таким чином декларують ускладненість семантичної структури прикметника. Наші спостереження дають підстави вважати, що лексичне значення прикметника не завжди встановлюється в залежності від лексичного значення сполучуваного з ним іменника. Властивість прикметника актуалізувати в сполученні з одним і тим же іменником різні значення говорить про його семантичну незалежність. Ці думки висловлено також у праці І.Устінової [18, 61].

Визнаючи за прикметником право самостійно виражати спеціальне поняття, ми робимо акцент на вживання прикметника у розкладних термінологічних словосполученнях, де зберігається самостійність кожного з компонентів в ТСС. У складі тільки такого типу ТСС прикметник зберігає статус самостійного терміноелемента. На різне при-

значення прикметника у складі ТСС звертає увагу О.Ахманова, пропонуючи ретельно розрізняти з одного боку, термінуючу функцію прикметника, коли він разом із означуваним іменником входить до складу словника у ролі цілком рівноправного терміна від тих випадків, коли прикметник сам по собі не має термінологічного характеру [21, 12]. Це положення слугувало критерієм в відборі ад'єктивної лексики до матеріалу дослідження.

З поля зору дослідження усуваються таким чином прикметники, вжиті у нетермінологічному значенні. Корпус відібраних ад'єктивних термінів склав 1108 одиниць, із них лише 9 одиниць відповідають критерію абсолютного ад'єктивного терміна: *financial, fiscal, taxable, monetary, multi-currency, cashable, cashless, cash-rich, excisable*. Смилова структура цих ад'єктивних термінів повністю вичерпується значеннями, котрі належать субмові кредитно-банківської справи. Таким чином, у відсотковому відношенні термінологізовані ад'єктивні одиниці становлять 99,2% від усього ад'єктивного корпусу КБТ.

Семантична структура цих термінологізованих прикметників (ПІ) буде розглядатися як лексико-семантична парадигма, яку А.А.Уфімцева відносить до одного з рівнів парадигматичних відносин [18, 89]. Парадигматичні відносини між лексико-семантичними варіантами (ЛСВ) у семантичній структурі прикметника передбачають наявність в останнього словникового інваріанта і семантичних варіантів.

Розглянемо семантичну структуру прикметника *convertible* за словником В.К. Мюллера: 1) оборотний, змінюваний, змінний, замінний, 2) відкидний; 3) *fin.* оборотний, конвертований. Властивість “обмінності” покладена в основу інваріантної ознаки, котра проявляється у всіх ЛСВ, які між собою різняться семантичною ознакою “способу обмінності”. Термінологізація цього прикметника обумовлена спільністю семантичної ознаки, вираженої твірним компонентом, що є основним носієм значення твірного слова-терміна і зберігається в похідному слові — в прикметнику. Основними морфологічними засобами термінологізації ад'єктивної лексики є наступні афікси: *-bile, -ive, -ist, -ic, -ed, -y, -able*.

Основним семантичним засобом термінологізації прикметників є розвиток власної семантичної структури загальновоживаного прикметника.

Словник OSDE фіксує 9 ЛСВ семантичної структури прикметника *hard*: 1 (*contrasted with soft*) *firm; not yielding to the touch; not*

easily cut; solid: as hard as rock. 2 (contrasted with easy) difficult (to understand or explain): she found it ~ to make up her mind. That man is hard to please. 3 causing unhappiness, discomfort, or pain; difficult to bear: have/be given a ~time, experience difficulties, misfortunes, etc. 4 severe; harsh: a ~ farther; ~ words, showing no sympathy, take a hard line, be uncompromising. 5 (of the body) having hard muscles & not match fat: Exercises soon made the boys ~. 6 done, doing (something) with much effort or force; strenuous: a ~ worker. 7 (of the weather) severe: a ~ winter/frost. 8 (of sounds) The letter "c" is hard in "cat". 9 (various uses) hard and fast (rules, etc.), that cannot be altered, hard of hearing, deaf.

Термінологізований прикметник *hard* розвинувся на основі першого ЛСВ-ту загальноновживаного прикметника для найменування спеціального поняття про ознаку реалії кредитно-банківської сфери: *hard currency, hard dollars. Hard currency* — тверда валюта: 1) валюта із стабільним курсом або курсом, який підвищується; 2) золото чи монета на відміну від банкноти; 3) конвертована валюта.

Термінологізація прикметника *hard* спричинила: а) граматичні зміни: ТП *hard* втратив в КБТ ознаки якісного прикметника, що виражається у формальній відсутності ступенів порівняння; б) семантичні зміни: ТП *hard* вступив до нового синонімічного ряду: *hard currency, convertible currency*. Таким чином, ТП *hard* відокремився не тільки морфологічно, але й лексико-семантично. Це відокремлення дозволило розвинути прикметнику власний ЛСВ: *hard dollars* — комісійна винагорода брокера готівкою за конкретні послуги. В основі інваріантної ознаки ТП *hard* лежить поняття абстрактної якості “незмінності”. Для виявлення інваріантної ознаки необхідним є зіставлення ЛСВ-ів загальноновживаного прикметника і відповідного термінологізованого, але одного зіставлення недостатньо. Необхідним є дефінітивний аналіз.

Дефінітивний аналіз ТП *marginal* допомагає виявити інваріантну ознаку “граничності”, котра породжує різні варіантні ознаки у наступних ТСС: 1) *marginal cost of capital* — *зважена вартість додаткового капіталу, залучена за певний період*; 2) *marginal rate of tax* — *маржинальна ставка податку: ставка податку на найвищу частину прибутку при прогресивній системі оподаткування*; 3) *marginal efficiency of capital* — *маржинальна ефективність капіталу: річна дохідність останнього у часі додавання елементів капіталу*; 4) *marginal lender* — *другорядний кредитор*.

Питання функціонування прикметника як терміна є набагато

складнішим за питання функціонування іменника. На синтаксичну функцію означення накладається класифікаційна функція, виконуючи яку, прикметники виступають виразниками гіпо-гіперонімічних відносин між поняттями, реаліями та явищами. Класифікаційну функцію прикметники виконують тільки у ТСС розкладного типу, де обидва компоненти є семантично рівноправними: *balance: external balance, material balance, marginal balance; inflation: monetary inflation, steady inflation, structural inflation; money: cheap money, convertible paper money*. Але синтаксична залежність прикметників не спустошує їх семантично. В.Даниленко наголошує, що на понятійно-змістовому рівні прикметники (у складі термінологічного словосполучення) виражають достатню і необхідну ознаку видової відмінності, конкретизуючи і звужуючи при цьому зміст поняття, вираженого іменником [7, 39].

З точки зору прихильників суто іменної природи терміна прикметники як структурні елементи терміна не можуть дати таких співвідношень, які можливі між прикметниками у звичайному мовленні, тому в межах термінологічних систем для прикметників і побудова синонімічних рядів, і антонімічних рядів в загальноприйнятому сенсі на думку С.Бурдіна навряд чи є можливою [7, 62-63].

В загальноприйнятому сенсі з такою точкою зору можна погодитись, але стосовно “двосторонньої імплікації протиставлення” [20, 114] антонімічні ряди, утворені ТП (термінологізованими прикметниками) є все ж таки можливими. Двостороння імплікація протиставлення характеризує “комплементарні антоніми” (термін Р.Цаголової). Комплементарні антоніми перебувають у стані гіпо-гіперонімічних відносин з родовим терміном понятійної групи. Гіпо-гіперонімічна група *debt* охоплює наступні пари комплементарних антонімів: *ordinary debt — outstanding debt (звичайний борг — непогашений борг); private debt — public debt (борг приватної особи і державний борг)*. Дві пари інших комплементарних антонімів об'єднані у гіпо-гіперонімічну групу *credit: agricultural credit — industrial credit (сільськогосподарський кредит — промисловий кредит); immediate credit — intermediate term credit (негайне зарахування грошей на рахунок (при інкасуванні чеку) — середньотерміновий кредит)*. ТП-и комплементарної пари антонімів не передбачають взаємозаперечення виражених ознак, вони лише корелюють на основі взаємного передбачення ознак, які розкривають певний бік поняття. Так, термінологізовані прикметники *private* і *public* виражають контрастні ознаки різних форм власності, не запе-

речуючи взаємно один одного у межах понятійної групи *debt*.

Комплементарна пара термінів-антонімів *immediate* — *intermediate* розкриває лише один певний бік родового поняття *credit* через протиставлення ознак терміновості, не передбачаючи їх взаємовиключення. У межах своєї понятійної групи кожна комплементарна пара ТП-антонімів виконує класифікаційну функцію, виражаючи гіпонімічні зв'язки з гіперонімом. ТП комплементарної антонімічної пари є самостійним семантичним компонентом у складі ТСС розкладного типу. Проте дослідники деяких галузевих терміносистем вважають, що лише у складі ТСС усталеного типу прикметники, зливаючись у своєму значенні з визначуваним словом-терміном, відіграють роль семантичного компонента складеного терміна [20, 114]. І лише ця обставина, на їхню думку є однією з необхідних умов віднесення даного типу прикметників до розряду власне термінів і включення їх у склад терміносистеми на правах повноправних членів [20].

Це твердження розходиться з думкою В.Даніленко, котра вважає, що у словосполученнях прикметників з іменниками типу **білий вірш, водяне небо, чорна температура, важка вода** і т.д. прикметники, взяті окремо, не є термінами (а іменники-терміни) [7, 45]. Мовною ознакою термінологізації прикметника у словосполученні дослідниця вважає вільну сполучуваність обох компонентів по двох рядах: віртуальний (процес, фотон, фонема, частинка) і частинка (віртуальна, елементарна) [7]. Отже, ТСС не дає нам право кожен прикметник у його складі вважати терміном.

Проте наявність прикметника у складі ТСС контрарної групи антонімів свідчить про термінологізацію цього прикметника у межах даної субмови. Контрарним термінам властиві відношення односторонньої імплікації заперечення, коли зворотна імплікація не є обов'язковою [20, 108]. Мовною ознакою термінологізації такого типу прикметників слід вважати словотворчу вмотивованість і наявність середнього члена опозиції: *initial data* — *incomplete data* — *finite data* (**вихідні дані** — **неповні дані** — **кінцеві дані**); *primary debtor* — *secondary debtor* — *principal debtor* (**першочерговий дебітор** — **другорядний дебітор** — **основний дебітор**); *sluggish demand* — *active demand* — *keen demand* (**вялий попит** — **поп'ялений попит** — **великий попит**); *initial deviation* — *average deviation* — *significant deviation* (**початкове відхилення** — **середнє відхилення** — **значне відхилення**); *cumulative dividend* — *noncumulative dividend* — *uncumulative dividend*

(кумулятивний дивіденд (накопичення у разі невиплати) — ненакопичений дивіденд — некумулятивний дивіденд). Члени контрарної пари антонімів диференціюють родові поняття ознаками видової відмінності, виражаючи не стільки семантичну відмінність, скільки тотожність. Середній член контрарної групи нейтралізує крайнощі опозиції, виключаючи несумісність ознак. Проте навіть крайні члени контрарної групи антонімів не виражають протилежних значень у загальноприйнятому сенсі. Семантичною ознакою термінологізації прикметника у складі контрарної антонімічної групи є те, що він не тільки звужує своє загальноовживане значення, але й втрачає типові антонімічні зв'язки: *sluggish* — *keen* (у загальноовживаному значенні *keen* — *blunt*); *initial* — *significant* (у загальноовживаному значенні *initial* — *final*). Отже, наші спостереження також дають підстави вважати, що контрарній групі антонімів властива одностороння імплікація заперечення, тобто зворотна імплікація заперечення не є обов'язковою. *Initial deviation* не обов'язково передбачає *significant deviation*.

Контрарну групу термінологізованих прикметників вважаємо градуальною через східчастість вираження однієї і тієї ж спеціальної ознаки чи властивості. Опозиція контрарної групи ТП характеризується ще й тим, що її крайні члени виражають мінімальну і максимальну ступінь даної ознаки, репрезентуючи собою межі протиставлення. Середня ступінь градації ознаки передається середнім членом контрарної опозиції.

Антонімічні опозиції ТП в досліджуваній субмові — це характерні відносини слів лексичної системи мови, оскільки напрямок думки у процесі пізнання предметів і явищ прямує до виділення властивостей протилежних, оскільки “поняття внутрішнього одночасно народжується з поняттям зовнішнього, поняття правого з поняттям лівого, поняття світлого з поняттям темряви, поняття спокою з поняттям руху і т.п.” [8, 9]. На рівні парадигматичних відношень діє принцип максимальної доцільності термінів.

Цей принцип за нашими переконаннями спрацьовує і на рівні контрадикторних антонімів, оскільки відношення передбачуваності несумісних ознак носить тут обов'язковий характер: *irrevocable credit* — *revocable credit* (безвідкличний акредитив — відкличний акредитив); *long(-term) credit* — *short(-term) credit* (довгостроковий кредит — короткостроковий кредит); *cheap money* — *dear money* (багатий ринок кредиту, який характеризується низькими процентними

ставками — обмежений ринок кредиту з високим рівнем процентних ставок); *general deposit* — *special deposit* (загальний депозит — депозит для спеціальних цілей). Характерною ознакою контрадикторних ТП є те, що вони зберігають у даній субмові властиві їм у загальноживаній мові антонімічні кореляції: *cheap* — *dear*, *general* — *special*, *long-term* — *short-term* і т.п.

У контрадикторних антонімів зворотна імплікація заперечення носить обов'язковий характер, оскільки їх диференціальні семи експлікують несумісні ознаки [20, 108].

Контрадикторна пара ТП позбавлена середнього члена протиставлення, а зіставлення членів контрадикторної опозиції передає ідею протилежності ознак. Ця протилежність є зворотною. ТП-ки контрадикторної опозиції корелюють на основі контрасту виражених ознак. Вони повністю вичерпують об'єм наукового поняття про ознаку чи властивість, що дає право вважати їх конверсивами, адже конверсія — це суттєва ознака фіксованих понять. Необхідною умовою контрадикторної опозиції ТП є відношення імплікації заперечення. У контрадикторних антонімів диференціальні семи несумісні і мають взаємозаперечуючий характер.

ТП, зберігаючи у складі ТСС семантичний статус виразника наукового поняття спеціальної ознаки, робить цей неоднослівний термін багатопонятійним, на відміну від однопонятійного (однослівного терміна чи ТСС усталеного типу). Самостійний компонент (ТП *transferable*) у складі ТСС розкладного типу *transferable shares* (акції, дозволені до продажу) руйнує однопонятійність основного члена ТСС, доповнюючи його значення своїм власним. У складі ТСС *short anchor* прикметник не зберігає свій семантичний статус самостійного виразника наукового поняття спеціальної ознаки.

Однопонятійність неоднослівного терміна не порушується (*short anchor* — інструмент казначейства США з дуже коротким терміном в операціях по рефінансуванню). Прикметник *short* з іменником *anchor* репрезентує собою семантичне зрощення, котре актуалізується в однопонятійності ТСС усталеного типу шляхом метафоризації. Деякі дослідники галузевих термінологій української мови розглядають подібне вживання прикметника у ТСС усталеного типу як метафору [14, 30; 3, 89; 12, 96]. Якісні прикметники, вжиті у таких метафоричних словосполученнях, часто зберігаючи ідею якісної ознаки предмета (у перетлумаченому значенні), набувають цілісного лексичного значення ра-

зом із головним членом словосполучення, і це значення в основному відповідає дефініції, що розкриває суть означуваного поняття [12, 96]. Розвиваючи цю думку на матеріалі лінгвістичної термінології російської мови, термінознавці Б.Головін та Р.Кобрін наголошують на активній участі прикметника в термінотворенні, як необхідного елемента складеного терміна, підкреслюючи при цьому несамостійну, залежну функцію означення, яку прикметник виконує у складі складеного терміна [5, 71]. Недостатність аргументації цієї точки зору хибує з одного боку тим, що ці термінознавці не диференціюють роль прикметника у різних за ступенем злиття складених термінах (у нашій роботі — ТСС), з іншого боку — тим, що вони вказують на несамостійність синтаксичної функції означення. Проте практика аналізу свідчить, що функція означення не є характерною рисою прикметника у термінології, а є його лексико-граматичною характеристикою як граматичної категорії.

Ми пов'язуємо термінологізацію значення прикметника у складі ТСС КБТ з понятійною співвідносністю спеціальної ознаки чи властивості предмета або реалії кредитно-банківської сфери, вираженої термінологізованим ЛСВ загальноновживаного прикметника. Термінованість як ознаку, і відповідно, зміну розшарування чи звуження значення можна спостерігати під час вживання в науковому контексті прикметників, котрі виступають у складі словосполучень термінологічного характеру. У складі такого словосполучення *hot money* — “гарячі гроші” (короткотермінові засоби, отримані в результаті спекулятивних чи арбітражних операцій і котрі швидко переводяться з однієї країни в іншу з ціллю отримання прибутку від зміни валютних курсів чи доходів цих країн) ТП *hot* зазнає якісних змін в своїй семантичній структурі. На основі ЛСВ **незаконно придбаний** загальноновживаного прикметника *hot* розвивається новий ЛСВ, котрий номінує новостворене поняття про спеціальну ознаку і якість фінансової операції: короткотерміновість і спекулятивність. Новостворене термінологічне значення загальноновживаного прикметника *hot* у складі ТСС *hot money* розвивається внаслідок вживання ад'єктивної одиниці в новому функціональному стилі: спочатку прикметник набуває нового відтінку значення, а згодом воно оформляється в новий термінологізований ЛСВ.

На семантичному рівні термінологізація прикметника пов'язана із звуженням його значення, що спричиняє зміни лексико-граматичних зв'язків з іншими словами. Такі зв'язки стають обмеженішими і стійкішими. ТП вступають до інших антонімічних рядів (не *keen* — *blunt*, а

sluggish — keen). ТП позбуваються у складі ТСС деяких ознак морфологічних категорій, наприклад ступенів порівняння (ТП *pure* і *hot* не можуть утворювати ступенів порівняння у складі ТСС *pure competition* (*чиста конкуренція*), *hot money* (*гарячі гроші*)).

Термінологічна значимість ад'єктивної лексики стає очевидною в результаті вибіркової закріпленості за окремим ЛСВ спеціального поняття про ознаку чи властивість. З наведеним висновком не узгоджується висновок В.Овчаренка про те, що прикметник виконує головним чином атрибутивну функцію щодо іменника і, лише сполучаючись з ним, може виражати поняття, наприклад у сполуках електричне поле, первинна обмотка ... тощо [15, 58].

Саме з цієї причини, тобто внаслідок своєї неспроможності виражати поняття, прикметник не може вживатися у мовленні ізольовано до значення іменника або його еквівалента [15, 58]. Залишається неаргументованим, чому саме термінознавець заперечує існування інших логічних категорій понять окрім категорії предметності. Адже термінуються різні категорії понять: процеси (явища); предмети техніки (матеріали, знаряддя, інструменти, деталі і т.п.); також властивості; одиниці вимірювання, тощо [13, 29].

Серед досліджень семантики ТП привертають увагу дослідження В.Полковського та О.Єрченко, виконані на матеріалі економічної та медичної термінології. Ці дослідження об'єднують аналогічний підхід із використанням методики “значення-смысл” С.Гурського. На відміну від звичайних семантичних досліджень, котрі зводяться до встановлення похідності термінологізованого значення від загальноновживаного, ця методика дає можливість виділити і описати семантичний інваріант прикметника і встановити закономірності його функціонування для породження різних смислів при актуалізації слова в мовленні [О.Єрченко, С. 98].

Наші спостереження дають підстави вважати, що ступінь широти семантики ТП безпосередньо пов'язана із категорією конкретності/абстрактності. Для характеристики абстрактних іменників у досліджуваній субмові вживаються, як правило, ТП абстрактного значення, які позначають ознаки, що не сприймаються безпосередньо органами чуття, а усвідомлюються в результаті осмислення. Ці ознаки можуть або об'єктивно належати предмету (*general mortgage bond; horizontal price movement*), або йому приписуватись (*fair market price; favourable trade balance*).

Конкретне в семантиці прикметника ми також розуміємо традиційно — це ознаки, які є чуттєво даними, відчутними на дотик, безпосередньо сприйнятними. Якісні ознаки (кольористичні, смакові), ознаки, що сприймаються органами чуття і пов'язані із розмірністю предмета чи явища, а також відносні ознаки (котрі вказують на матеріал, на подібність проявів ознак) є такими, що не потребують опосередкованих міркувальних операцій і тому тлумачаться як конкретні ознаки [Л.Дєєва, с. 39].

У ад'єктивному корпусі досліджуваної субмови виявлена обмежена кількість ТП кольористичної семантики у складі ТСС лише усталеного типу: *black Friday, black market, black-scholes options, blue button, evergreen credit, green rates of exchange, green shoe clause, grey market, grey wave, white knight, white sheets, red clause, pink form issue, pink sheets, Yellow Book, yellow sheets*.

ТП смакової семантики у досліджуваній субмові не виявлені, за винятком твірної основи прикметника *sweet* у терміні *sweetener* (**умова випуску цінного паперу, котра покликає збільшити його привабливість (наприклад, акціонерний варіант, що додається до облигацій)**). Якісні ознаки на позначення розмірності, а також ті, котрі пов'язуються з конкретною точкою відліку, з еталоном репрезентовані у КБТ наступними ТП: *big (big figure, big number, big ticket leasing); deep (deep discount bonds, deep in the money); exact (exact interest); full (full compensation, full convertibility, full coupon bond); hard (hard currency); heavy (heavy market); high (high coupon); large (large exposures); long (long bond); low (low coupon stock); narrow (narrow market)* і т.д.

Відносні ознаки, котрі вказують на матеріал і на подібність проявів ознак містять ТП, котрі складають у КБТ малочисельну групу: *silver (Silver Bubble, Silver Thursday); golden (golden parachutes, golden rule of banking, golden rule of public finance, golden share); metallic (metallic currency, metallic silver); paperless (paperless payments); bearish (bearish covered write, bearish tendency); bullish (bullish opinion, bullish tendency, bullish market); piggy (piggy bank)*.

Кількісна обробка ад'єктивної лексики КБТ дозволила встановити відсоткове співвідношення ТП за показником конкретності — абстрактності: 3% і 97%. Переважаюча більшість ТП абстрактної семантики пояснюється тим, що КБТ носить абстрактний характер, не пов'язана з виробничою діяльністю, з матеріальними знаряддями пра-

ці. Відмінною рисою ад'єктивної лексики КБТ є її структурна однапідність: переважна більшість ТП — це похідні одиниці. Відношеннями мотивації з ними пов'язані іменники, рідше — дієслова (як термінологізовані, так і дієслова-терміни).

Потрапляючи під дію процесу термінологізації, колишні загальноновживані прикметники зазнають змін у своїй семантиці і у функціональному плані: якщо прикметник у загальноновживаній мові визначає якості і властивості предмета, конкретизуючи його, то у КБТ ТП диференціює ці властивості, класифікуючи денотати. Функціональних змін зазнають також прикметники оціночної семантики. Якщо у загальноновживаному значенні ці прикметники передають суб'єктивно-модальну оцінку предмета чи реалії, то, термінологізуючись, вони позбуваються функції оцінювання, стають або нейтрально-оцінними (*bad and doubtful debts*), або просто нейтральними (*fair rate of return; fine bill*).

Компонентний аналіз ТП КБТ показав, що у складі семантичної структури лише окремих ТП зберігається сема оцінювання, але характер оцінювання змінюється, оскільки оцінка реалій КБ сфери базується не на суб'єктивно-модальних критеріях, а на критеріях екстралінгвістичного характеру.

Аналіз фактологічного матеріалу дозволяє застосувати і до термінологізованої ад'єктивної лексики постулат вітчизняного термінознавства про те, що нове термінологічне значення — це факт мови, а не літературний троп, це значення, закріплене без тривалої еволюції, це лексико-семантичний варіант значення того слова, на основі якого воно сформулювалося, це значення вмотивоване загальноновживаним значенням і таке, що не порушує семантичної єдності слова [17, 201].

ЛІТЕРАТУРА

1. Афанасьева О. Лексическая сочетаемость английских прилагательных, обозначающих большой размер (*big, large, vast, enormous, immense, extensive, ample, expansive*) в современном английском языке. Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. — М., 1977. — 154 с.
2. Босова Л. Исследование семантического поля *beautiful*. Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. — Л., 1980. — 206 с.
3. Буракова О., Байбакова І. Метафора як засіб термінотворення // Тези ІІ-ї Міжнар. наук. конф. "Проблеми української науково-технічної термінології". — Львів. — 1993. — С. 88-90.

4. Бурдин С. О терминологической лексике // Научные доклады высшей школы. — 1958. — № 4. — С. 57-64.
5. Головин Б., Кобрин Р. Лингвистические основы учения о терминах. — М.: Высшая школа, 1987. — 104 с.
6. Гумовская Г. Семантическая структура и сочетаемость некоторых прилагательных английского языка, обозначающих большой размер пространственной протяженности (*huge, spacious, capacious, commodious, roomy, wide, broad*). Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. — М., 1984. — 187 с.
7. Даниленко В. Русская терминология. Опыт лингвистического описания. — М., Наука, 1977. — 248 с.
8. Деборин А. Заметки о происхождении и эволюции научных понятий и терминов // Вопросы языкознания. — 1957. — № 4. — С. 9-12.
9. Деева И. Полисемия и моносемия в сфере английских прилагательных: Учебное пособие к спецкурсу. — Л.: ЛГПИ им. А.И.Герцена, 1988. — 69 с.
10. Докторевич Д. Прилагательные, объединённые значением *strong-weak* в современном английском языке. Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. — Л., 1972. 173 с.
11. Єрченко О. Визначення інваріантного значення та варіантів смислів прикметників (в процесі навчання студентів-медиків) // Тези доповідей регіональної наук.-метод. конф. "Лінгвістика тексту за фахом та проблеми прикладного термінознавства". — Львів-Рівне. — 1993. — С. 98.
12. Куньч З. Метафора як засіб термінотворення // Тези III Міжнар. наук. конф. "Проблеми української науково-технічної термінології". — Львів. — 1994. — С. 95-96.
13. Лотге Д. Основы построения научно-технической терминологии. — М.: Изд-во Академии наук СССР, 1961. — 158 с.
14. Михайлишин Б. Українська науково-технічна термінологія та її зв'язок із загальнонародною мовою // Тези I-ї Міжнар. наук. конф. "Проблеми української науково-технічної термінології". — Львів. — 1992. — С. 29-30.
15. Овчаренко В. Структура і семантика науково-технічного терміна. — Харків.: Вид-во Харківського ун-ту, 1968. — 72 с.
16. Полковський В. Терминологизация прилагательных и их перевод (на примере *keen*) // Тезисы докладов научно-практ. Конф.

“Научно-тех. перевод и информационное обеспечение научно-тех. прогресса”. — Воронеж. — 1991. — С. 70-71.

17. Пацько Т., Кочан І., Мацок Г. Українське термінознавство. — Львів: Світ, 1994. — 216 с.

18. Устинова И. Идентификация значений прилагательного в контексте // Проблемы нормы и вариативности в романо-германских языках: Межвуз. темат. сб. — Ярославль, 1985. — С. 55-62.

19. Уфімцева А. Слово в лексико-семантической системе языка. — М., 1968. — 272 с.

20. Цаголова Р. Лексико-семантические особенности политико-экономической терминологии. — М.: Изд-во Московского ун-та, 1985. — 148 с.

21. Ахманова О. Словарь лингвистических терминов. — М.: Изд-во “Советская энциклопедия”, 1966. — 608 с.

22. Мюллер В. Англо-русский словарь. — М.: Русский язык, 1981. — 888 с.

23. A.S.Harnby. Oxford Student's dictionary of Current English. — Special edition for the USSR. — Moscow-Oxford.: Oxford University, 1984. — 769 p.

